

Zorg- en adviesteams in het onderwijs – eerste uitkomsten

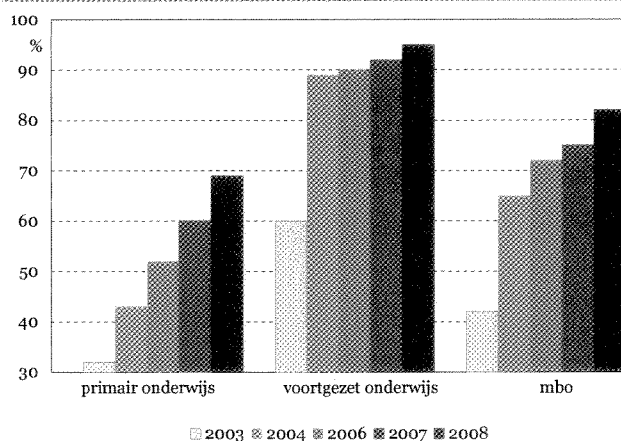
Zorg- en adviesteams (ZAT's) vervullen een centrale rol in de zorgstructuur van het onderwijs en het jeugdbeleid. ZAT's zijn interdisciplinaire teams waarin professionals uit het (speciaal) onderwijs, leerplicht, het maatschappelijk werk, de jeugdzorg, de gezondheidszorg en politie structureel samenwerken om scholen, gezinnen en kinderen en jeugdigen met (vermoedens van) emotionele, gedrags-, ontwikkelings- en/of schoolleerproblemen te ondersteunen. Het kabinet streeft naar een landelijke dekking van goed functionerende ZAT's zodat preventie en vroegtijdige signalering en de snelle inzet van passende hulp gewaarborgd zijn en kinderen en jeugdigen de zorg krijgen die zij nodig hebben. De afgelopen jaren is aanzienlijke vooruitgang op dit terrein geboekt.

In dit factsheet zijn de belangrijkste (eerste) resultaten van het jaarlijkse monitoronderzoek naar de zorgstructuur van scholen en samenwerkingsverbanden en vooral de Zorg- en adviesteams in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs vervat.

Aantal ZAT's gegroeid in 2008

In het primair onderwijs beschikt 69% van de WSNS-verbanden over een ZAT (Zorg- en adviesteam). Dat was 61% in 2007. In het voortgezet onderwijs heeft 95% van de scholen een ZAT, 3% meer dan in 2007. Bij het middelbaar beroepsonderwijs, in het bijzonder bij de ROC's, is het aandeel ZAT's gegroeid van 75% naar 82%.

Ontwikkeling dekkingsgraad ZAT's 2003-2008 (%)

In 2008 is een ZAT in het PO beschikbaar voor circa 6.700 leerlingen, in het VO voor gemiddeld 700 leerlingen. Voor de ROC's zijn de cijfers voor 2008 nog niet bekend maar in 2007 werkte een ZAT voor gemiddeld 4.200 deelnemers. Dit cijfer echter doet geen recht aan de verschillen in de aard en de ernst van de problematiek tussen deelnemers op niveaus 1-2 en 3-4 waarmee ROC's te maken hebben. We pleiten ervoor om een ZAT voor iedere 500 deelnemers op niveau 1-2 in te stellen en een ZAT per 3000 deelnemers op niveau 3-4.

De ZAT's zijn niet gelijkmatig over Nederland gespreid. Er bestaat een regionale verscheidenheid in het percentage ZAT's in het PO, VO en MBO. In het VO heeft in acht provincies/grootstedelijke jeugdzorgregio 95% of meer van de scholen een ZAT. In andere provincies/grootstedelijke regio's ligt het percentage daar net of ruim onder. Met name in Groningen, Drenthe, Stadsregio Rotterdam en Noord-Brabant blijft het aandeel ZAT's (86 tot 90%) achter bij de landelijke ontwikkeling. De dekkingsverschillen per regio worden ook voor het PO en MBO in kaart gebracht en op een later tijdstip in factsheets per onderwijssector gerapporteerd.

Stabiel positief oordeel over functioneren van ZAT's

In het PO zijn tevredenheidcijfers over het functioneren van het ZAT onveranderd ten opzichte van 2007. Het oordeel over de expertise van deelnemers (83%) en de samenwerking tussen deelnemers is hoog (77%).

Scholen voor voortgezet onderwijs blijven positief oordelen over het functioneren van het ZAT. De expertise van deelnemers (89%) en de samenwerking tussen deelnemers (89%), die ook in 2007 als goed tot zeer goed werden beoordeeld, zijn het vaakst positief beoordeeld.

Bij de ROC's zijn de respectieve tevredenheidpercentages over de expertise van en samenwerking tussen de deelnemende partijen 93% en 86%.

Sommige aspecten behoeven verbetering

Uit de antwoorden op het functioneren van de ZAT's kunnen ook verbeterpunten worden afgeleid. Zowel bij het PO als het VO wordt door de ZAT's gemeld dat verbetering mogelijk is bij de inzet van preventieve programma's van externe instellingen in de scholen, en bij de aard en omvang van hulpprogramma's die ingezet worden vanuit het ZAT. Daarnaast rapporteren ZAT's in het PO dat de inzet of mandatering van externe instellingen in de ZAT's voor verbetering in aanmerking komt, evenals de inbedding van het ZAT in de zorgstructuur op de basisscholen.

Bij het MBO komen drie aspecten naar voren die aandacht behoeven: adequate consultatiemogelijkheden voor de docenten, de inbedding van het ZAT in de structuur van de interne leerlingenzorg op de school, en de tijdige verwijzing van leerlingen naar het ZAT.

Gepercipieerde resultaten ZAT blijven positief

De laatste jaren oordeelt een meerderheid van de scholen, samenwerkingsverbanden en lokale c.q. provinciale overheden positief over diverse resultaatgebieden van het ZAT. De topvier van door het ZAT behaalde resultaten in het PO en VO luidt ook in 2008:

- het sneller mobiliseren van passende begeleiding of hulp;
- meer doeltreffende aanpak van problemen;

- goede probleemtaxatie en diagnostiek;
- betere afstemming van de onderwijszorg en hulp van externe instellingen.

In het MBO dragen de ZAT's volgens zes tot acht van iedere tien ROC's in hoge mate bij aan:

- een betere samenwerking tussen school en externe instellingen;
- de verdieping van en verbreding in de probleemstelling van de leerling;
- een efficiëntere aanpak van problemen;
- een snellere realisatie van begeleiding of hulp.

Beoogde deelname kerninstellingen aan ZAT stabiel of licht stijgend

Naast medewerkers van het onderwijs rekenen we enkele partnerinstellingen tot de kernpartijen van het ZAT. Deze zogenaamde kerninstellingen verschillen per onderwijssector. In de onderstaande tabellen staan ook voor enkele andere participerende instellingen de deelnamecijfers cursief vermeld.

In het *primair onderwijs* bestaan de kerninstellingen van het bovenschools ZAT (lokaal/regionaal samenwerkingsverband PO) naast onderwijs uit de jeugdgezondheidszorg, het maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg en het REC cluster 4. De deelname van de kerninstellingen in de ZAT's binnen het PO is in 2008 stabiel gebleven. De participatie van REC cluster 4 blijft, achter bij de overige kernpartners in het ZAT. De deelname van de jeugd-ggz is toegenomen.

Het bovenschools ZAT werkt aanvullend op de zorgteams van scholen, waarin vooral de intern begeleider van de school, de jeugdgezondheidszorg en het schoolmaatschappelijk werk participeren. Ook bestaan op schoolniveau intensieve werkrelaties met de leerplicht en de onderwijsbegeleidingsdienst.

Tabel 1 Samenstelling ZAT's in PO naar kerninstellingen, 2005-2008 (in procenten)

	2008	2007	2005
jeugdgezondheidszorg	92	93	86
maatschappelijk werk	89	88	84
bureau jeugdzorg	84	88	64
REC-4	59	50	55
<i>Leerplicht</i>	69	69	31
<i>politie</i>	48	51	20
<i>jeugd-ggz</i>	59	56	31

Bij de ZAT's op scholen voor *voortgezet onderwijs* worden behalve het maatschappelijk werk, bureau jeugdzorg en de jeugdgezondheidszorg ook de leerplichtambtenaar en de politie tot de kerninstellingen gerekend. Dit geldt niet voor REC cluster 4; de REC's sluiten meestentijds aan op het niveau van het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs.

Ook bij het VO is de deelname van de kernpartijen aan het ZAT in 2008 stabiel (of licht toegenomen). Bijna elk ZAT op scholen voor voortgezet onderwijs is, naast onderwijsmedewerkers, samengesteld uit functionarissen van het de jeugdgezondheidszorg en de Leerplicht. Daarnaast neemt aan 79% van de ZAT's een schoolmaatschappelijk werker deel. Bureau jeugdzorg en de politie volgen met 72% en 66%.

Tabel 2 Samenstelling ZAT's in VO naar kerninstellingen, 2006-2008 (in procenten)

	2008	2007	2006	2004
jeugdgezondheidszorg	97	95	94	87
Leerplicht	97	95	92	81
maatschappelijk werk	79	79	73	69
bureau jeugdzorg	72	71	71	64
politie	66	63	61	50
jeugd-ggz	31	31	28	23
REC-4	25	20	16	-

Bij de ZAT's in het *middelbaar beroepsonderwijs* lijkt de aanzienlijke stijging van deelnamepercentages in de periode tot en met 2007 zich, op basis van de bevindingen van zowel de eerste analyses van de monitor 2008 als die van het Landelijk Steunpunt ZAT, door te zetten.

Tabel 3 Samenstelling ZAT's bij ROC's naar kerninstellingen, 2006-2007 (in procenten)

	2007	2006
Leerplicht	82	73
ggz	79	55
maatschappelijk werk	77	68
RMC	77	64
bureau jeugdzorg	71	59
politie	66	55
jeugdgezondheidszorg	50	41
REC-4	32	-
verslavingszorg	64	59

Formalisering inzet instellingen blijft stabiel

De ZAT's maken met deelnemende instellingen afspraken over hun inzet in het ZAT. Het percentage mondelinge of schriftelijke afspraken tussen ZAT en deelnemende instellingen is niet voor elk ZAT – dat varieert per deelnemende instelling.

Bij het *primair onderwijs* varieert het percentage afspraken met instellingen tussen 76% en 90%, waarvan 50% tot 65% geformaliseerde schriftelijke afspraken (zie tabel 4).

In 2008 is het percentage schriftelijke afspraken met de jeugdgezondheidszorg licht afgenomen. De ZAT's in het PO hebben daarentegen met REC cluster 4 vaker afspraken gemaakt.

Tabel 4 ZAT's in PO naar schriftelijke afspraken over deelname van kerninstellingen, 2005-2008 (in procenten)

	2008	2007	2005
jeugdgezondheidszorg	54	60	72
maatschappelijk werk	65	64	76
bureau jeugdzorg	57	59	44
REC-4	50	31	30
Leerplicht	47	47	23
jeugd-ggz	45	22	10

De borging en formalisering van afspraken over samenwerking in ZAT's op scholen voor *voortgezet onderwijs* blijft stabiel. Voor een ruime meerderheid van de kerninstellingen (68% tot 79%) bestaan er afspraken over de deelname en inzet.

Tabel 5 ZAT's in VO naar schriftelijke afspraken over deelname van kerninstellingen, 2004-2008 (in procenten)

	2008	2007	2006	2004
maatschappelijk werk	54	53	56	57
jeugdgezondheidszorg	52	49	50	52
bureau jeugdzorg	51	48	49	49
Leerplicht	50	45	45	43
politie	32	28	28	23
jeugd-ggz	34	31	32	27
REC-4	28	24	21	-

Het aandeel ZAT's dat met kernpartijen schriftelijke afspraken heeft varieert van 32% tot 54% (was 28% tot 53%). Het maatschappelijk werk maakt van de vijf

kerninstellingen het vaakst schriftelijke afspraken over hun inzet (54%), gevolgd door de jeugdgezondheidszorg en bureau jeugdzorg.

Bij de ROC's (cijfers over 2007) heeft 71% tot 83% van de ZAT's afspraken over deelname en inzet met kerninstellingen gemaakt. Het aandeel schriftelijke afspraken bedraagt 35% tot 51%.

Tabel 6 ZAT's bij ROC's naar schriftelijke afspraken over deelname van kerninstellingen, 2007 (in procenten)

maatschappelijk werk	51
ggz	50
jeugdgezondheidszorg	50
bureau jeugdzorg	48
Leerplicht	41
RMC	37
politie	35
verslavingszorg	44

Bestuurlijke afspraken over ZAT

In het *primair onderwijs* heeft 58% van de WSNS-verbanden bestuurlijk overleg met alle of een deel van de betrokken gemeenten over de inzet van instellingen in het ZAT. Ruim een kwart (29%) heeft geen overleg waarvan 12% dit overleg in voorbereiding heeft. In 2007 voerde 42% van de WSNS-verbanden met gemeenten overleg.

In het *voortgezet onderwijs* overlegt 65% van de samenwerkingsverbanden-VO periodiek met de gemeente(n) over de inzet van (grotendeels) gemeentelijk gefinancierde, externe instellingen in schoolgebonden ZAT's. In 2007 was dat nog 48%.

Uit de voorlopige cijfers van 2008 voor het *middelbaar beroepsonderwijs* blijkt dat 65% van de ROC's overleg met de gemeente(n) voert over de samenwerking in de psychosociale zorg van ROC-deelnemers. Negen van iedere tien ROC's (92%) hebben bestuurlijk overleg met gemeente(n) over een of meer aspecten zoals de inzet van maatschappelijk werk en de jeugdgezondheidszorg.

We zien in deze onderwijssector een toename van schriftelijke afspraken ten behoeve van zorg van deelnemers tussen gemeenten en ROC's van 59% in 2007 naar 74% in 2008. De beleidsaandacht voor ZAT's en de preventie van voortijdig schoolverlaten lijkt hierin een belangrijke motor te zijn geweest. Het aandeel

geformaliseerde schriftelijke afspraken over de inzet van bureau jeugdzorg in de psychosociale zorg voor ROC-deelnemers is afgenomen van 11% naar 5%. Daarentegen is er een toename waar te nemen van de inzet van het schoolmaatschappelijk werk (van 26% naar 40%), politie (van 11% naar 22%) en Leerplicht (30% naar 43%).

Eind juli zijn aparte factsheets over de leerlingenzorg en Zorg- en adviesteams in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het middelbaar beroeps- onderwijs beschikbaar via de website "www.zat.nl" van het Landelijk Steunpunt ZAT. Op deze website is tevens uitgebreide informatie beschikbaar over activiteiten van het steunpunt, het kwaliteitskader ZAT en ondersteunende referentiemodellen en instrumenten.

Colofon

prof. drs. Dolf van Veen
drs. Paolo van der Steenhoven

Nederlands Jeugdinstituut, Onderwijs & Jeugdzorg
Catharijnesingel 47 3511 GC Utrecht
Postbus 19152 3501 DD Utrecht
T: 030 230 6693 F: 030 231 9641
E: onderwijsjeugdzorg@nji.nl W: www.zat.nl

Overname van gegevens is met bronvermelding toegestaan.